

Lluís Companys, una vida en 20 documents

El període històric que abraça els anys de vida de Companys fou molt intens, atesa la complexitat d'un temps en què entrà en crisi la Restauració i esclataren nous règims, com una dictadura militar i una república que seria suspesa per una guerra civil. El caràcter del personatge, d'un to molt obert i implicat en els moviments populars, li féu guanyar una profunda simpatia i una popularitat que quallà en els èxits de la representativitat dels càrrecs que assolí en la seva joventut, tres vegades diputat i, després de la dictadura de Primo de Rivera, especialment en la presidència a la Generalitat. Primer, arran de la mort de Macià el Nadal del 1933, i fins al 1940, en circumstàncies atzaroses. Amb anterioritat, breus períodes de càrrecs diversos, governador civil de Barcelona, ministre de Marina, president del Parlament. Bàsicament la seva importància fou com a president de la Generalitat, enmig d'esdeveniments complexos com l'enfrontament amb l'Estat el 1934, la rebel·lió militar del 1936, la guerra i l'exili amb un rapt i afusellament final. Un conjunt d'esdeveniments importants en el decurs d'aquests set anys efervesents, del 1933 fins al 1940.

Fer una antologia de documents relacionats amb la vida de Companys és complex. Quins esdeveniments hem de seleccionar? Quins documents encarnen millor la seva vida? Hem triat documents emblemàtics (testament, sentència de mort...), documents administratius (estudis, vida privada) i documents d'obra, com materials periodístics (articles, declaracions), tot i que seria ben útil un àlbum amb la totalitat de la documentació, com el sumari íntegre del Tribunal de Responsabilitats Polítiques. Recollim 20 documents procedents d'una varietat d'arxius, hemeroteques i biblioteques. Hi presentem, per primera vegada, documents no publicats, com el que acredita la data de naixement, o articles periodístics que, al costat d'altres de coneguts, ens acosten al personatge. El paper, amb la seva simplicitat, fredor i nuesa, és com una fotografia d'un instant vital. Cal saber-lo interpretar, fixar i contextualitzar. En la commemoració del 75è aniversari de l'afusellament, la documentació no ens explica la totalitat d'una vida. És només una successió de flaixos que, amb la interpretació de l'historiador, ens acosten a un personatge polièdric. Només la recerca constant en arxius, hemeroteques, fonoteques i biblioteques, i amb els testimonis quan hi són, ens pot aproximar a una vida polèmica més enllà dels tòpics i les mitificacions. Companys estigué en la primera línia com a líder de les esquerres del país i li tocà de representar Catalunya en el moment més complex del segle XX, amb la Guerra Civil Espanyola.

La seva trajectòria política ha estat usada, i encara ho és, com a argument de controvèrsia. Afirmar que el 1934 fou una declaració d'independència o que durant la guerra hi havia aquesta voluntat per part de la Generalitat quan el seguiment de la Constitució en vigor fou escrupolós i l'obediència al Govern central, plena, és una tergiversació. Només la perversitat de la manipulació històrica o la ignorància més profunda poden avalar aquestes tesis. Dels aspectes vitals interiors, no en tenim constància per la manca de dietaris i memòries, epistolars... Disposem dels punts oficials d'una vida —naixement, casament, mort...— i dels fets que comporten una importància social, com càrrecs, posicionaments...

Destaquem, finalment, en aquesta vida en documents, episodis que palesen trets ben significatius de la personalitat de Companys, com la lluita contra l'autoritarisme, o el moment en què lluita i obté la victòria de la Generalitat contra l'Exèrcit espanyol rebel·lat el juliol del 1936. També parlem de la derrota i la posterior venjança, amb un simulacre de judici i consell de guerra, del qual encara no s'ha anul·lat la sentència. Només s'ha declarat il·legítima en una contradicció del present sistema democràtic.

Aquests documents intenten acostar-nos a un personatge polièdric, més enllà dels tòpics i de les mitificacions



Josep Maria Figueres

Professor d'Història del Periodisme a la UAB